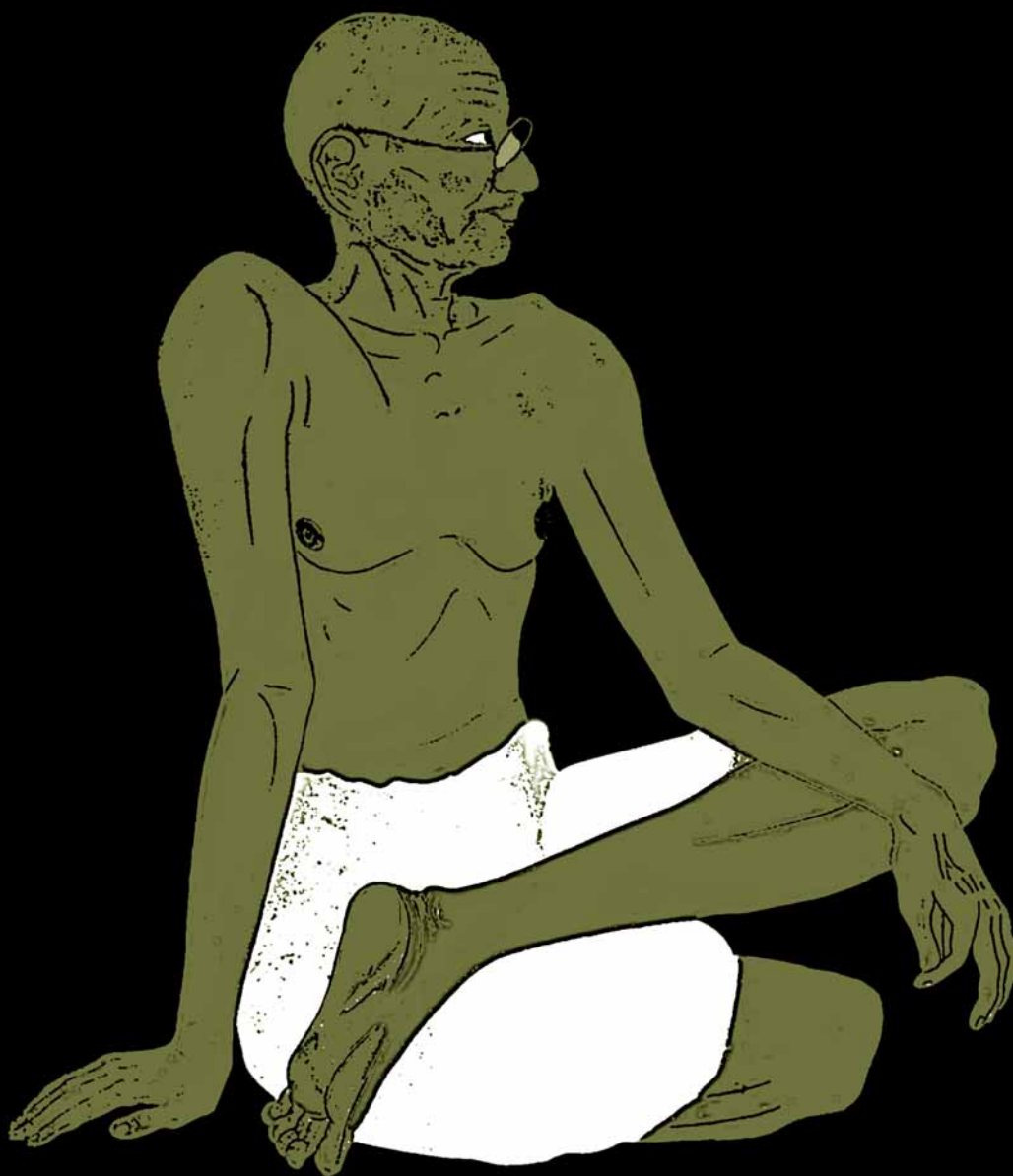

GANDHI I LA NO-VIOLÈNCIA

JUNY 2000

NÚM. 8

100 PTA

Quaderns
per a la solidaritat

JUBILEU 2000

LLIBERTAT PER A MIL MILIONS DE PERSONES

Edita: Justícia i Pau

Rivadeneyra, 6, 10è

08002 Barcelona

Tels. 93 317 61 77

Fax 93 412 53 84

e-mail juspau@pangea.org

<http://www.pangea.org/org/juspau>

D.L.: B-22938-1998

Grafisme+impressió: Fundació Tam-Tam

GANDHI I LA NO-VIOLÈNCIA

PER ANTONI SOLER

En començar aquest any, Justícia i Pau creà, com a comissió de treball seva, el Centre J.M. Delàs d'Estudis per la Pau. El Centre succeïa el C3A (Campanya contra el comerç d'armes) que havia realitzat nombroses iniciatives per la pau i el desarmament.

El canvi de nom obeïa al desig de recordar i homenatjar el nostre gran amic i company Josep de Delàs Ugarte, traspassat el 1999. Delàs havia estat un dels membres de la famosa Unió de Militars Democràtics que, durant el franquisme, havia tractat de difondre en condicions extremadament difícils cons-

ciència democràtica a l'exèrcit. Delàs actuà en moltes altres iniciatives en favor de la pau i fou director de Justícia i Pau de Girona.

La primera acció del nou Centre, que té un ampli programa de treball, ha estat la celebració d'un cicle de conferències amb el títol de «Pensament pacifista», que s'ha desenvolupat a Barcelona durant el primer semestre del 2000. Les figures estudiades i els conferenciants han estat: Gandhi, per Antoni Soler; Johan Galtung, per Rafael Grasa; Albert Einstein, per Francisco Fernández Buey; Virginia Woolf, per Elena Grau Biosca; Hanna Arendt, per

Verena Stolcke; León Tolstoi, per Luis Gordillo; Henry D. Thoreau, per Carme Romia; Edward E. Thompson, per Rafael Grasa; Martin Luther King, per Joan Gomis; Bertrand Russell, per Antoni Domenech. Una taula rodona sobre reptes actuals i futurs del pacifisme, amb Montserrat Cervera, Tica Font i Martí Marín, va cloure el cicle.

Publiquem el text de la primera conferència, celebrada el gener del 2000, «Gandhi i la no-violència», per Antoni Soler, dirigent de la Fundació per la Pau. Completa la conferència una bibliografia seleccionada pel mateix Soler.

1. Gandhi, revolucionari o místic?

Si hagués de posar ara un títol a la conferència escolliria «Gandhi: un revolucionari o un místic?». I tot el contingut es podria resumir amb una sola lletra: la «i», una «i» que substituïu la «o» de la pregunta. Si som capaços de comprendre tot l'abast d'aquesta «i» haurem comprès la persona de Gandhi, el seu significat històric i la no-violència.

En la persona de Gandhi, aquesta «i» no és una mera juxtaposició, és una indissolubilitat. No és només que sigui les dues coses, és que no pot ser l'una sense l'altra.

A la història hi trobem molts místics i molts revolucionaris, moltes persones que han refusat la violència, i moltes que han defensat la justícia, molts líders polítics i alguns mestres espirituals,... Però és difícil trobar algú que sigui totes aquestes coses a la vegada.

Per a Gandhi interior i exterior, actituds i accions, estil de vida i mètode de lluita són inseparables.

Aquesta coherència profunda és una característica fonamental de Gandhi. Ho mostra, per exemple, el fet que titulés la seva autobiografia «Els meus experiments amb la Veritat» i no quelcom semblant a «La revolta no violenta», o «La meua lluita»... Deia: «... jo seria capaç de sacrificar la no-violència a les exigències de la veritat. De fet ha estat en el decurs de la meua recerca de la veritat que he descobert la no-violència». Identificava el seu pensament, el seu moviment, els seus seguidors amb la paraula «satyagraha» (= força de la veritat) que era preferida a la paraula «ahimsa» (=no-violència) d'un significat més específic i concret.

Tots els aspectes de la seva personalitat, àdhuc les que ens poden semblar més «estrambòtiques» (alimentació, vot d'abstinència sexual...) tenen el seu

sentit i no les podem negligir amb aires de superioritat. Totes tenen un lloc en el conjunt de la seva vida i la seva recerca de la veritat, de la perfecció, de la justícia...

A nosaltres, pacifistes occidentals i eficacistes, ens resulta més fàcil quedar-nos amb el mètode de lluita, en especial si tàcticament ens afavoreix, i mirar d'estalviar-nos els canvis interiors que ens resulten ben difícils. Les implicacions més «místiques» ens resulten estranyes, llunyanes, gairebé extravagants. I tanmateix, en paraules de Jean Goss i d'Hildegarde Mayr, «els mètodes no violents no s'empren per raons pragmàtiques i tàctiques, sinó com a conseqüència d'una actitud ètica fonamental, basada en el respecte absolut a la persona humana...». La força de la no-violència prové d'aquesta coherència, de l'exigència ètica, de l'estil de vida, de les actituds interiors més que de les accions. Les formes sense el fons estan desprovistes d'ànima i perden el seu poder transformador.

Fullejant un llibre humorístic sobre la popular Llei de Murphy em vaig trobar amb una expressió que té alguna relació amb tot això: «És més fàcil lluitar pels nostres principis que conviure amb ells». I tanmateix, ens cal reconèixer que fer allò que es predica és la forma més revolucionària de lluita, és fer realitat ja allò que hom reivindica, abans que ningú ens ho atorgui o ens en doni permís.

2. La no-violència: revolta i respecte

Aquesta coherència estreta entre l'interior i l'exterior, entre actituds i accions, entre vida i lluita, entre mitjans i objectius, és la que fa possible allò que tant m'agrada repetir com a característic de Gandhi i de la no-violència: revolta i respecte són compatibles.

La revolta és l'acció, el respecte és l'actitud. La revolta contra el mal, la injustícia, la opressió, el sofriment, el dolor. El respecte absolut per a tota persona, inclosa la de l'adversari. La revolta sense respecte esdevé crueltat, tirania... El respecte sense revolta esdevé permissivitat, passivitat...

Quan se'ns vol fer creure que davant d'una injustícia flagrant o d'una violació

dels drets humans només hi ha dues opcions, passivitat o violència, se'ns enganya. Ho hem de repetir sense cansar-nos. És una alternativa falsa. Hi ha altres camins. La no-violència n'és un, però no és el camí del mig, ni és una postura contemporitzadora. La no-violència va molt més enllà de la violència, és un enfrontament molt més radical. El mateix Gandhi diu preferir la violència a la passivitat, cosa que, en boca de qui mai la va emprar, més que una justificació de la violència constitueix una absoluta desqualificació de la passivitat.

Napoleó va dir: «Hi ha al món la força de l'espasa i la força de l'esperit. La força de l'esperit acabarà sempre venent la força de l'espasa». La no-violència és aquesta força de l'esperit. Podríem preguntar-nos per què, doncs, va optar per l'espasa. Napoleó, com ens passa a molts de nosaltres, es va voler estalviar els canvis interiors necessaris per adquirir i exercir aquesta força de l'esperit.

3. Decàleg

Descriure la no-violència no és fàcil, precisament perquè no és una qüestió de «formes» sinó de «fons». Amb una simplificació, forçosament barroera, intentaré descriure les actituds de fons que han de donar forma a les accions no-violentes i que, per afegit, també integren una part essencial d'allò que hem convingut a anomenar Cultura de Pau. Són tan aplicables a les relacions o conflictes personals, com als socials..., com als internacionals. Ho faré en forma de decàleg. Moltes de les coses ja han estat dites o insinuades, però ho podem sistematitzar així:

1. No passivitat. Ja n'hem parlat. La prevenció és molt més eficaç que la intervenció quan el conflicte ja està encès. Anar dissimulant el conflicte amb la mentalitat de «qui dia passa any empeny» és la pitjor de les possibilitats. A vegades cal provocar el conflicte abans que sigui evident. Si el deixem podrir, les solucions seran molt més difícils.

Escultura de bronze realitzada pel premi Nobel de la Pau Adolfo Pérez Esquivel i instal·lada als jardins de Mahatma Gandhi, al Poblenou, a Barcelona.

2. Objectivitat. Recerca de la VERITAT, no de la «meua veritat». És el contrari de l'apassionament. I és tan fàcil apassionar-se en el conflicte! Especialment si en som part implicada! Si examinem el nostre procés interior en un conflicte, veurem que primer «volem» i després «justifiquem» amb raons allò que volem. Magnifiquem la nostra part de veritat i de raó i la part de no raó de l'adversari. Si ens mantenim cegats per l'interès, si només veiem o pensem allò que volem, qualsevol possibilitat raonable de solució quedarà bloquejada. Cal exercitar-se a fer exactament el contrari, a ser molt crítics amb els nostres arguments i molt oberts als arguments dels altres.

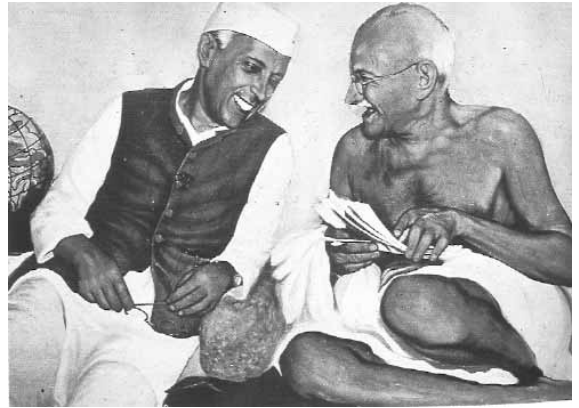
3. Universalitat. Recerca de la JUSTÍCIA, no del meu privilegi. Hem de cercar amb sinceritat la justícia per a tothom, inclòs l'adversari. Hem de pensar en els drets dels altres i no només en els propis. Quantes vegades darrera de peticions de justícia no s'amaguen interessos particulars estrets o corporativismes que constitueixen autèntiques i flagrants injustícies per a altres! Quantes vegades si realment es fes justícia hi sortiríem perdent! El propi bé, si és autèntic, mai pot estar en contra del bé d'altres persones. La justícia és una situació millor per a tothom.

4. Obertura mental i afectiva. És el contrari de l'actitud poruga i defensiva que sovint tenim respecte dels altres. Hem d'entrenar-nos a veure en l'altre un company o un col·laborador potencial que em pot enriquir, en lloc de veure-hi un rival, un competidor o un perill. L'obsessió per la seguretat i la defensa genera conductes neuròtiques que augmenten la inseguretat.

5. Transigència. Gandhi deia: «El meu amor per la Veritat absoluta ha acabat per fer-me comprendre la bellesa del compromís». Cal estar sempre oberts a la possibilitat d'arribar a acords. Encastellar-se en les pròpies posicions sense voler negociar res impossibilita qualsevol sortida. A més, és segur que no tota la raó pertany a una part. D'innegociables n'hi ha molt pocs!

6. Respecte. El preàmbul de la Declaració Universal dels Drets Humans diu que aquests drets són «universals» i «inherents» a tota persona humana, és a dir, que la dignitat i els drets de tota persona no es guanyen ni es perden mai. El respecte per la persona és el centre de la no-violència. L'adversari té la mateixa dignitat i els mateixos drets que jo, encara que el seu comportament i les seves accions siguin

indignes. La distinció entre la persona i les seves accions és essencial. Respectar l'adversari no vol dir deixar-lo fer el mal, sinó combatre el mal que fa i oposar-s'hi amb totes les forces, per rescatar-lo també a ell d'aquest mal.

7. No-violència = no-odi. La no-violència, com la violència, és sobretot interior. La violència es caracteritza especialment pel desig de destrucció, de fer mal. No es pot respectar aquell que volem destruir. El no-violent haurà d'esforçar-se en eliminar aquest desig del seu interior. En conseqüència buscarà les formes que li permetin combatre el mal que fa l'adversari, però sense agredir-lo, embrutir-lo, degradar-lo, ni destruir-lo.

8. Força interior. La força del no-violent no és la força física, sinó la força interior. És la força que diferents autors han anomenat la força de la Veritat, la força de la Justícia o la força d'estimar. Aquesta força és la que, davant del conflicte, ens permetrà no inhibir-nos, no fugir, no claudicar, però tampoc colpejar; resistir sense perdre la serenitat, insistir en les raons justes malgrat les amenaces i les agressions, obrar d'acord amb la justícia i la veritat sense defallir i sense por, a cara descoberta sempre, sense intencions ocultes i sense odi. Està clar que un captivenament com aquest no s'improvisa. És indispensable un gruix humà, una profunditat, que només s'obtenen a través d'un continuat treball espiritual i conreu interior. Cal preparar-se, però, és que potser no s'ha de preparar la violència?, no és veritat que a preparar-la s'hi dediquen enormes esforços i ingents quantitats de diners?

9. Coherència mitjans-finalitats. És ben coneguda la comparació que fa Gandhi de finalitats i mitjans amb l'arbre i la llavor. Els mitjans ja porten inclòs en germen allò que en podem obtenir. No és

possible obtenir el bé practicant el mal, ni trobar la veritat a partir d'enganys, ni arribar a la justícia a còpia de favoritismes i privilegis. Un bon fi no justifica els mitjans, sinó que un mal mitjà pot espatllar els objectius més nobles. La violència, que tantes vegades se'ns vol justificar per la seva eficàcia, només és eficaç per obtenir més violència. Allò que s'obté per la violència només es pot mantenir amb la violència i per tant no en resultarà cap situació agradable, pacífica ni estable.

10. Reconciliació. La cultura de la violència promou la recerca de la victòria, la cultura de pau ha de promoure la recerca de la solució i només la reconciliació és el final del conflicte i, per tant, l'única solució real i definitiva. No hem de perdre mai de vista aquesta realitat i això ha d'il·luminar tot el nostre procedir. Sempre hem de deixar aquesta porta oberta.

4. Preparar la violència o preparar la no-violència

No cal dir que el llistó proposat és molt alt, però nosaltres els pacifistes sabem molt bé que les dificultats no són cap excusa i que les utopies no ens para-

litzen, sinó que ens indiquen un horitzó cap al qual volem avançar. Si no tenim aquest nord clar, el nostre pacifisme s'aigualeix i entra en contradiccions.

D'altra banda, no és on som el que compta, sinó la direcció en què caminem. Per això la pregunta clau és: personalment i socialment, per a què ens preparem? Cap a on avancem? Malauradament ja sabem la resposta. Per això el nostre treball fonamental, cap endins (les nostres actituds) i cap enfora (les nostres accions) ha de ser, sobretot, canviar la direcció, encara més que canviar la realitat present.

Sempre s'invoca la possibilitat de trobar-nos en situacions límit —agressions, atracaments, violacions, invasions...— per justificar la preparació de la violència. Les situacions límit no han d'espatllar la nostra normalitat, sinó que la nostra normalitat ens ha de permetre afrontar les situacions límit de forma més constructiva i creativa. Vivim, doncs, avançant i progressant en aquest camí de coherència interior-exterior. Aquesta preparació farà la nostra vida molt més plena i feliç i, si es donés el cas d'una situació límit, farem el que podrem, però podrem més.

Pau, força i joia per a tothom.

Bibliografia

Lapierre i Collins, Dominique i Larry: «Esta noche la libertad», (Barcelona, Plaza&Janés Editores, 1997).

Gandhi, M.K.: «Autobiografía. La historia de mis experimentos con la verdad», (Caracas, Monte Ávila Editores, 1973).

Gandhi, M.K.: «La no-violència en la pau i en la guerra», (Barcelona, Ahimsa Edicions, 1983).

Gandhi, M.K.: «Todos los hombres son hermnos», (Salamanca, Ediciones Sígueme/Azenai, 2000).

Lanza del Vasto.: «Vida interior i no-violència 1 i 2», (Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat/El gra de blat, 1975).

Goss i Mayr, Jean i Hildegard: «Evangelio y lucha por la paz», (Salamanca, Ediciones Sígueme, 1990).

Clément, Catherine: «Gandhi, profeta de la libertad», (Madrid, Aguilar Universal/Historia, 1991).

Biografia de Gandhi

Mohandas Karamchand Gandhi, conegut com El Mahatma (la gran ànima), va néixer el 1869 a Porbandar, a l'Índia. Va estudiar dret a l'Índia i després a Londres, on esdevingué advocat. Durant llargues estades a l'Àfrica del Sud, entre 1893 i 1914, va conèixer el racisme de l'apartheid i aleshores va elaborar la seva doctrina de l'acció no violenta, inspirada

per l'hinduisme, pel cristianisme i per pensadors com Tolstoi. En tornar a l'Índia va participar en la lluita contra els britànics i el 1920 va convertir-se en el líder indiscutible de la lluita nacional. A partir del 1922 va consagrar-se a l'educació del poble i als problemes dels intocables. Atès que el liderat nacional estava assegurat per J. Nehru, Gandhi va intervenir com a garantia moral en els moviments de masses (desobediència civil de 1930, votació de la moció Quit India el 1942) o per calmar les violències entre hindús i musulmans (1946-1947). El 1948 fou assassinat per un extremista hindú.

Quaderns per a la solidaritat

- Núm 1 Deute extern, ¿deute etern?**
Arcadi Oliveres Boadella
Maig 1998
Febrer 1999 (2a. ed.)
- Núm 2 Sempre s'han de pagar els deutes?
Els cristians i el deute extern**
Setembre 1998
Abril 1999 (2a. ed.)
- Núm 3 El comerç d'armes a la regió
dels Grans Llacs**
Verònica Puigjaner
Novembre 1998
- Núm 4 L'atur: debats i propostes
Idees per acabar amb la societat salarial**
Andrés Ros Pueyo
Desembre 1998
- Núm 5 Biotecnologia, biodiversitat
i aliments transgènics**
Lluís M. J. de Cisneros Pañella
Maig 1999
- Núm 6 Preguntes i respostes entorn
del deute extern**
Anna M. Garriga
Juliol 1999
- Núm 7 Vigilància ciutadana: la guerra electrònica
El control social a través de les noves tecnologies**
Viviane Alice Denoyers
Desembre 1999
- Núm 8 Gandhi i la no-violència**
Antoni Soler
Juny 2000

